

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερύεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (H κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.)

Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.1031](https://doi.org/10.12681/makedonika.1031)

Copyright © 2015, Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1972). Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (H κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.). *Μακεδονικά*, 12, 534-536. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1031>

Στό Δ' και τελευταίο κεφάλαιο, με τόν τίτλο «Η εποχή του Καποδίστρια» και σέ 10 ενότητες, περιγράφονται ή όργάνωση τών πρώτων χιλιαρχιών και όί επιχειρήσεις γιά τήν καταστολή τής περαιότερας, όί διαμάχες πού προέκυψαν από τήν κυβερνητική απόφαση διορισμού τού Τόλιου Λαζού ως χιλιάρχου τών Μακεδονοθροσσάλων και τών παραμερισμό τών Καρτασαίων, ό διορισμός τέλος τού Τσάμη Καρατάσου ως χιλιάρχου, ή διάλση τού στρατοπέδου τών Θηβών, ή μάχη τής Πέτρας, ή εφαρμογή τού νέου στρατιωτικού κανονισμού και ό θάνατος τού Γέρο-Καρατάσου. Τό κεφάλαιο και τό όλο έργο κλείνει με βιογραφία τού άγωνιστού, όπως περιέχεται σέ αίτηση τού γιου του Τσάμη (1.1.1860) πρός τήν Κυβέρνηση γιά βελτίωση τής οικονομικής του καταστάσεως.

Πρόθεση τού συγγραφέα, όπως και προλογικά αναφέρεται, είναι νά ξεουδετερώση τήν ιστορική άδικία πού έγινε σέ βάρος τού άγωνιστή Καρατάσου. Και ή πρόθεση αύτή, όπως και ή άπέρανη εκτίμηση και άγάπη πού τρέφει γιά τόν ήρωα, είναι διάχυτη σ' όλες τες σελίδες τής μελέτης του. Αυτό όμως δέν τόν έμποδίζει νά τεκμηριώσει και έπιστημονικά τήν έρευνά του, στηρίζοντάς τήν στήν μελέτη άρχείων, πηγών και πλούσιας βιβλιογραφίας. Μερικές φορές, βέβαια, όί κρίσεις του γιά τήν θέση άλλων ιστορικών πού αναφέρονται στά γεγονότα πού εξιστορεί, ύπαγορεύονται από τήν συναισθηματική του τοποθέτηση άπέναντι στήν μορφή τού άγωνιστή Καρατάσου, πού πρέπει νά ανακαθαρθή από τες σκιές και νά άποδεσμευθή από κάθε ιστορική ευθύνη. Αυτό οδηγεί στό νά χαρακτηρίζεται π.χ. ό Χρ. Περραιβός σάν ιστορικά άναξίόπιστος, σέ μία γενέκευση κρίσεως (σ. 78, όποσημ. 168), και στό δισταγμό νά έρμηνευθή τό περιεχόμενο τής έπιστολής Καρατάσου πρός τό 'Εκτελεστικό (γραμμένης από τόν ήγούμενο 'Αλύπιο και ύπογραμμένης από τόν Καρτάσο σχετικά με τά δεινοπαθήματα τής Μονής Ευαγγελισμού τής Σκιάθου), έπιστολής πού χαρακτηρίζεται από τόν συγγραφέα ένδιαφέρουσα μέν, αλλά παράδοξη και έπίμαχη (σ. 94).

Γενικά ή μελέτη, πού συμπληρώνεται με 4 σελίδες βιβλιογραφίας και πίνακα όνομάτων και λέξεων (10 σελίδες), άποτελεί άξιόλογη συμβολή στήν μελέτη τής νεοελληνικής ιστορίας, ιδιαίτερα γιαι αναφέρεται στό γεγονός τής 'Εθνεγερσίας στό χώρο τής Μακεδονίας, πού ή συμβολή τής στον άγώνα ύπληρξε ουσιαστική, τόσο γιά τά γεγονότα πού εκεί διαδραματίστηκαν, όσο και γιά τες ήγετικές φυσιογνωμίες πού άνέδειξε, πολλές από τες όποιες άποτύπωσαν τήν σφραγίδα τους, όπως ή οίκογένεια τών Καρτασαίων, στις επαναστατικές εξέλιξεις στήν νότια 'Ελλάδα.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bálgarskite zemí prez 15-18 vek (Η κλεφτουριά εις τά βουλγαρικά έδάφη κατά τόν 15ο-18ο αι.), Σόφια 1971.

'Η άνωτέρω έργασία εξεδόθη από τή γνωστή ιστορική τής Σόφιας κ. Bistra Cvetkova και αναφέρεται εις τό θέμα τών κλεφτών (χαϊντούκων) τής Βουλγαρίας κατά τήν άνωτέρω περίοδο, κατά τήν όποίαν όλοι αί βαλκανικοί χώροι είχαν ύπαχθή υπό τουρκικήν διοίκσιν. 'Η έργασία αύτή διαφωτίζει μίαν σκοτεινήν περίοδο τής ιστορίας τών βαλκανικών κρατών, διά τήν όποίαν όλοι όί λαοί τής Βαλκανικής καταβάλλον προσπάθειες νά διαφωτίσουν αύτήν διά τής εκδόσεως τουρκικών ιστορικών έγγραφων (πηγών), πού εύρίσκονται εις διάφορα άρχεία. 'Εγγραφα σάν αυτά έδημοσίευσα και έγώ άρκετά εις διάφορες ιστορικές έργασίες περί Μακεδονίας κατά τά τελευταία χρόνια. Αυτό είναι γνωστόν εις τούς ιστορικούς τών Βαλκανίων, αλλά και άλλων χωρών τής Ευρώπης και τής 'Αμερικής και πολλές κριτικές έγγραψαν σέ έπιστημονικά περιοδικά, όί άσχολύόμενοι δέ με παρόμοια

θέματα καλόν είναι νά λάβουν γνώσιν, διότι ἐκεῖ θά εὔρουν ὕλικόν ἀγνωστον καί ἀνέκδοτον ἔως τά τελευταῖα χρόνια, πού θά τοὺς φανῇ χρήσιμον.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν τῆς ἡ Βουλγαρίας ἱστοριογράφος γράφει τὰ κατωτέρω εἰς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν (σ. 9) μετὰφρασιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν (σ. 390): «Μεγαλύτερας δυσχερείας εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν παρουσιάζουν αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Βασδραβέλλη μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν ἐγγράφων τῶν ἱεροδικείων Θεσσαλονίκης καὶ Βεροίας (Ἱστορικὰ Ἄρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἄρχεῖον Θεσσαλονίκης (1695-1912), Θεσσαλονίκη 1952. Β', Ἄρχεῖον Βεροίας-Ναούσης (1598-1886), Θεσσαλονίκη 1954). Καί εἰς τὴν πλέον ἐπιφανειακὴν χρησιμοποίησιν τῶν μεταφράσεων τούτων, αἱ ὅποια δὲν συνοδεύονται ὑπὸ φωτοτυπιῶν κ.λ., εἰς τὸν εἰδικόν προκαλοῦν ἀμφιβολίας διὰ τὴν ἀκρίβειάν των. Ἡ μετὰφρασις διὰ τρίτης χειρὸς ἔχει πάντοτε τὰ τρωτά της. Ἐν προκειμένῳ αἱ μεταφράσεις ἐγένοντο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἰωάν. Βασδραβέλλη. Τὰς ἐπεξεργάσθη ἡ Ἰ. Καλούντοβα μετὰ σοβαρὸν στυλιζάρισμα (;), ὠρισμένον ἐξ αὐτῶν γενομένων ὑπ' ἐμοῦ».

Ἄπαντῶ εἰς τὴν Β. Cvetkova. Ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἐχρησιμοποίησε τὰ μεταφρασμένα τῆ μερίμνη μου τουρκικὰ αὐτὰ πολὺτιμα εἰς τὴν ἐπιστημὴν ἐγγράφα, ἐπρεπε νά λάβῃ τὸν κόπον νά ἀναγνώσῃ τὸν πρόλογον καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἀρχαιοκῶν συλλογῶν, ὅπου θά ἐβλεπε τὸ ἱστορικόν αὐτῶν τῶν μεταφράσεων τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων καὶ θά ἐπειθετο, φρονῶ, ἀπόλυτα—διότι τὴν θεωρῶ καλῆς πίστεως—ὅτι αὐτὰ ἔχουν μεταφρασθῆ μετὰ μεγάλην ἐπιμέλειαν, θά ἔλεγα σχολαστικότητα, εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ Ἑλλήνων σοβαροῦς ἐπιστήμονας, ἀποφοίτους τοῦ τουρκικοῦ πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ἀειμνήστους νομομαθεῖς δικηγόρους Θεόδωρον Συμεωνίδην καὶ Χαρίτωνα Ἐμμανουηλίδην, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ἀριστον τουρκολόγον Λάζαρον Μαιζορίδην, διευθυντὴν τοῦ μεταφραστικοῦ Γραφείου Θεσσαλονίκης, διατελέσαντα μάλιστα καὶ δικαστὴν (καντὴν) ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὸ Ἱεροδικεῖον Θεσσαλονίκης, γνωρίζοντα πληρὴ τῆς γλώσσης καὶ τὸ σύνολον τῆς τουρκικῆς διοικητικῆς καὶ νομικῆς ἐπιστήμης. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ αἱ μεταφράσεις αὐταὶ ἠλέγχθησαν ἀπὸ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ διακεκριμένων τουρκολόγων ἐπιστημόνων, τοῦ Δημητρίου Δίγκα, σπουδάσαντος τὸ δίκαιον εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως καὶ διατελέσαντος βουλευτοῦ τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης εἰς τὴν τουρκικὴν βουλὴν, τοῦ Κωνσταντίνου Τσάπρου, δικηγόρου, ἀποφοίτου τῆς Σχολῆς Ἰνταντιέ (Μοναστηρίου) καὶ ἐπισήμου διερμηνέως τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου Θεσσαλονίκης. Τρίτον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀειμνήστος Μιχαὴλ Λάσκαρις, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, λίαν γνωστός εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐπιστήμονας. Ὁ κ. Δίγκας ζῆ ἀκόμη διανύων θαλερὸν γῆρας. Ὡς ἔγραψα καὶ ἀλλάχου ἡ ἐπιμέλεια τῆς συγκεντρώσεως, διαφυλάξεως καὶ ἡ εἰσηγισις τῆς μεταφράσεως ἀνήκει, ὡς εἶναι ἄλλωστε γνωστόν, εἰς τὸν γράφοντα.

Ἡ κ. Β. Cvetkova ἐρωτᾷ εὐλόγως διατί δὲν ἐδημοσίευσα εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο τόμους φωτοτυπίας τινάς. Ὅταν ἤρχισα αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, μόλις ἔχον ἐπιστρέψαι ἀπὸ τὸ Ἀλβανικόν μέτωπον, ὅπου εὐρισκόμην μετὰ τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος ἀντιμετωπίζοντας τοὺς εἰσβολεῖς πού ἐπεβουλεύοντο τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μου, ὅπως θά ἔπραττε κάθε πολίτης ἐλεύθερος. Μετ' ὀλίγον ἡ Θεσσαλονικὴ εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους των, ἡ δὲ ἐχθρικὴ στρατιωτικὴ διοίκησις εἶχε διατάξῃ τὴν παράδοσιν τῶν ὑπὸ τῶν καταστημάτων καὶ πολιτῶν κατεχομένων φωτογραφικῶν μηχανῶν, ραδιοφῶνων, ὄπλων κ.λ. ἐπὶ ποινῇ ἐκτελέσεως πάντων τῶν ἀποκρυπτόνων καὶ μὴ παραδιδόντων ταῦτα. Τὰ ἐχακτήρισαν λεῖαν πολέμου οἱ λεηλατήσαντες τότε ὅλην τὴν Εὐρώπην Τεῦτονες. Ὑπῆρξα καὶ ἐγὼ θύμα καὶ τοιουτοτρόπως ἀπώλεσα μίαν φωτογραφικὴν μηχανὴν Laika κατάλληλον διὰ φωτογράφησιν ἐγγράφων.

Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν εἰσβαλόντων ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐπάνοδον τῆς

φυγαδευθείσης ἐλευθερίας εἰς τὴν πατρίδα μου — καὶ νομίζω ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ τὸ γνωρίζει ἡ Β. Cvetkova — ἐδημοσίευσα ἄλλας τρεῖς ἐργασίας ὅπου ὑπάρχουν μεταφράσεις καὶ φωτοτυπίες πλείστων τουρκικῶν ἀρχαϊκῶν ἐγγράφων, τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ ἢ συγγραφεὺς, ὡστε νὰ μὴ ἐξη καμίαν ἀμφιβολίαν.

Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι: α) Ἱστορικά Ἄρχεῖα Μακεδονίας. Γ'. Ἄρχεῖον Μονῆς Βλατάδων (1436-1839), Θεσσαλονίκη 1955. Ὑπάρχουν ἐκεῖ ὀκτὼ φωτοτυπία πρωτοτύπων φερμάνων ἀνεκδότων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλαι τεσσαράκοντα τέσσαρες μεταφράσεις. β) Τουρκικὰ Ἐγγραφα περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, Θεσσαλονίκη 1958, ὅπου ὑπάρχουν τρεῖς φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ ἑκατὸν εἴκοσι ὀκτὼ μεταφράσεις τουρκικῶν ἐγγράφων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. γ) Ἀρματοῦλοι καὶ κλέφτες εἰς τὴν Μακεδονίαν, β' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1970, ὅπου ὑπάρχουν δύο φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ πενήκοντα ἔγγραφα μεταφρασμένα ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν, τὰ ὅποια, ὡς νομίζω, ἐνδιαφέρουν ἐξαιρετικὰ τὴν Βουλγαρίδα συγγραφεῖα ἀσχολουμένην μὲ τὸ θέμα τοῦτο. δ) Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, γ' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1967, ὅπου ὑπάρχουν 4 φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων (πίν. XXI, XXII, XIII, XIV) καὶ μεταφράσεις αὐτῶν εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ὡς καὶ πλῆθος ἄλλων παρομοίων ἐγγράφων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων, τὴν ἀκρίβειαν ὡς καὶ τὴν σημασίαν τῶν ὁποίων ἔκριναν πλείστοι ὡς γνωστὸν τουρκολόγοι Εὐρωπαῖοι, Ἀμερικανοὶ, Τούρκοι καὶ φυσικὰ Ἕλληνες.

Δὲν νομίζω ὅτι χρειάζονται περισσότερες διευκρινίσεις ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος.

ΙΩΑΝ. Κ. ΒΑΣΣΑΡΒΕΛΛΗΣ

A. I. Ivanov, *Literatumoe nasledie Maksima Greka. Harakteristika, atribucii, bibliografija* (=Ἡ φιλολογικὴ κληρονομία Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ. Περιγραφή, κατηγορία, βιβλιογραφία), Leningrad (ἐκδ. Institut Russkoj Literatury) 1969, σελ. 248+2 εἰκ. ἐκτός κειμένου.

1. Ἡ προσωπικότης Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ καθίσταται ὀλονὲν καὶ περισσότερον ἀντικείμενον σοβαρᾶς μελέτης, ὡς ἡ τοῦ Α. I. Ivanov, προερχομένη ἐκ τοῦ κύκλου τῶν βυζαντινολόγων τοῦ Λένινγκραδ. Ὁ συγγραφεὺς εἰργάσθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ κορυφαίου εἰδικοῦ εἰς θέματα παλαιωροσικῆς φιλολογίας D. S. Lihaδov, ἀντ. μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως (σ. 2 καὶ 3).

Τὰ ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς ἐκδόσεως, εἰς τρεῖς τόμους, τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Καζάν (1859-1862). Ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον μεμονωμένα ἐκδόσεις ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἐνταῦθα ὁ Α. I. Ivanov ἐξετάζει τὴν προσωπικότητα καὶ κυρίως τὴν φιλολογικὴν κληρονομίαν, τὴν καταλειφθεῖσαν εἰς τὴν Ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνου Ἀγιορείτου μοναχοῦ.

2. Εἰς τὰς προεισαγωγικὰς σημειώσεις «ἐκ τοῦ συγγραφέως» (σ.3-4) Μαξίμος ὁ Γραικὸς χαρακτηρίζεται «Ῥώσος συγγραφεὺς τοῦ 16ου αἰ.» (σ. 3). Ἡ ἀναφερομένη ἀνωτέρω ἐκδοσις τῶν ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ (Καζάν 1859-1862) χαρακτηρίζεται, καὶ ὑπὸ τῶν πρὸ τοῦ Α. I. Ivanov ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ἔργον τοῦ Ἀγιορείτου λογίου, ὡς «μὴ ἱκανοποιητικὴ» τὸσον ἐπειδὴ δὲν συνεκεντρώθησαν ἅπαντα τὰ χειρόγραφα, ὅσον ἐπίσης καὶ διότι ἐξεδόθησαν κατὰ τρόπον μὴ ἐπιστημονικόν (σ. 3). Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἀσχοληθέντες ἐπιστήμονες ἐθώρῃσαν ὡς ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ ἄλλὰς μεταφράσεις τὰς ὁποίας οὗτος ἐπραγματοποίησε (κυρίως λημμάτων ἐκ τοῦ